

سەرۆكايه‌تى هه‌رئىمى كوردستان و هاوكيشه‌ى ديارىكردنى سەرۆكوه‌زيران له عىراق

09-04-2020

نووسه‌ره‌كان

ناوه‌ندى لىكوئىنه‌وه‌ى رووداو

كورتە : هيشتا ماوه ده‌ستوورپه‌كه‌ى راسپاردنى سەرۆكوه‌زيران عه‌دنان زورفى كوئاي نه‌هاتوو، به‌لام رۆله‌كه‌ى وه‌ك سەرۆكوه‌زيرى راسپېردراو كوئايه‌هات. هه‌رچه‌نده‌ عه‌دنان زورفى هيواي زور به‌وه‌ هه‌بوو له ماوه‌ى ياسايى خۆيدا، كۆده‌نگى له‌سه‌ر پىكه‌ينانى حكومه‌ته‌كه‌ى دروستبكات و له‌ په‌رله‌مان تىپه‌رئىت، به‌لام به‌ر له‌و واده‌يه‌ شكستى خۆى له‌ دروستكردنى حكومه‌تى عىراقدا راگه‌ياند و كىشايه‌وه‌. ئه‌وئيش به‌هۆى تاكه‌ گرتى ئىستاي شه‌قامى شيعه‌وه‌ كه‌ برىتبه‌ له‌ نه‌بوونى كۆده‌نگيه‌كه‌ى گشتى له‌سه‌ر هه‌چ به‌رئىرئىك بۆ سەرۆكوه‌زيرى.

د.ھەلمەت غەرب

راوئىكار لە ناوەندى لىكۆلىنەوھى رووداوا |

بەرابى

ھىشتا ماوه دەستوربەھەى راسپاردنى سەرۆكۆھزىران عەدنان زورفى كۆتايى نەھاتوو، بەلام رۆلەكەى وەك سەرۆكۆھزىرى راسپاردراو كۆتايىھات. ھەرچەندە عەدنان زورفى ھىواى زۆر بەو ھەبوو لە ماوھى ياسايى خۆيدا، كۆدەنگى لەسەر پىكھىنانى حكومەتەكەى دروستىكات و لە پەرلەمان تىپەرىنىت، بەلام بەر لەو وادەيە شكستى خۆى لە دروستکردنى حكومەتى عىراقدا راگەياند و كىشايەو. ئەويش بەھۆى تاكە گرفتى ئىستاي شەقامى شىعەو ھە بىرئىيە لە نەبوونى كۆدەنگىيەكى گشتى لەسەر ھىچ بەربۆزىرىك بۆ سەرۆكۆھزىرى. لەمرووھو عەدنان زورفى بوو دووھم قۆچى قوربانى ئەم گرفتەى ئىستاي شىعەكان و سەرۆكۆمارىش دواى ئەو، مستەفا كازمى بۆ پىكھىنانى حكومەت راسپارد. ئەوھى بۆ ھەرىمى كوردستان جىگەى بايەخە، بەياننامەكەى سەرۆكايەتى ھەرىمى كوردستان بوو لەبارەى پىشتگىرىکردن لە مستەفا كازمى. ئەمەش رۆلى دامەزراوھى سەرۆكايەتى ھەرىمى كوردستان لە پرسى ديارىکردنى سەرۆكۆھزىران و پرسى بەگوتارى كورد زياتر لە بەغدا دەرەخات، كە بەپى نەرىتى رەفتارى سياسى سەرۆكى ھەرىمى كوردستان، واديارە بە بى پرس و راوئى بە ھىزە سياسىيەكانى ھەرىمى كوردستان ئەو بەياننامەيەى دەرئەكردوو.

رۆلى كورد لە ديارىکردنى سەرۆكۆھزىرانى عىراق

ئەوھى تايبەت بىت بە رۆلى كورد لە ديارىکردنى سەرۆكۆھزىران، ئەوھى كە بە درىزايى سالىنى رابردوو، كورد و سەرۆكايەتى كورد دواكەس بوون كە قسەيان لەسەر ديارىکردنى سەرۆكۆھزىران كرددوو. قسەى كوردىش تاوھكو رادەبەكى زۆر بەكلاكەرەو بوو، بە مانايەى شىعەكان خۆيان گرفتەكەيان چارەسەرکردوو و خستويانەتە بەردەم ھىزە سياسىيەكانى دىكە بۆ ئەوھى برىارى كۆتايى لىدېرېت. ھەر لە رەتەكردنەوھى وىلايەتى سىيەمى مالىكىيەو بۆ رەتەكردنەوھى دووھمى عەبادى و دواترىش رەتەكردنەوھى ئەگەرى سەرۆكۆھزىرى محەممەد توفىق عەللاوى، رۆلى كورد لە ديارىکردنى سەرۆكۆھزىران، لە ھەردوو بارەكەدا چ بە رازىبوون ياخود رەتەكردنەو، رۆلىكى پاشكو و كۆتايى بوو. بەلام پىدەچى ئىتر كورد ئەو رۆلە چاودىرىيە نەگىرېت و رۆلى سەرىکردنى رووداوەكان كۆتايى پىننىت تاوھكو بزائى بە چ ئاراستەيەكدا دەپوات، بەلكو بىھوئ ئىتر رۆلى راستەقىنەى لە ديارىکردنى سەرۆكۆھزىراندا ھەبىت. لەكۆشەكانى دىكەى عىراقىشدا لە ئىستا بەدواوھ. بەكەم ھەنگاويش برىتېوو لە بەياننامەكەى سەرۆكايەتى ھەرىمى كوردستان بۆ پىشتويانىکردنى مستەفا كازمى سەرۆكى دامەزراوھى ھەوالگىرى نىشتىمانى عىراق.

پىدەچى سەرۆكايەتى ھەرىمى كوردستان دۆسيەى بەغدا و پىگە و ئايندەى كورد لەرووى سياسىيەوھە لە عىراقدا بەيەكجارى وەك دۆسيەكى گىنگ لەلای خۆى جۆلە پىكات. بىگومان ئەويش لەسەر بنەماى ئەو دەستپىشخەرىيە سياسىيانەبە كە لە رابردوودا لەنىوان لايەنە سياسىيەكان و سەرۆكايەتى ھەرىمى كوردستاندا برىارى لەسەر درابوو. سەرەراى ئەمەش، خۆبەكلايىكردنەوھەيەكى ئاشكراى سياسىيشە لەنىوان زورفى و كازمىدا.

لەراستىدا ھەردوو بەربۆزىرەكە تاوھكو رادەبەكى زۆر دلخوازى كوردبوون. ھىچ گرفتىكى ئەوتۆ لەنىوان كورد و ئەو دوو بەربۆزىرەدا نىيە. بەلام ھەلۆىستەكەى نىچىرقان بارزانى، زۆر بەكلايىكەرەو بوو. ئەوھى واپىكرد ھەنگاوە دەستوربەھەى راسپاردنى بەربۆزىرى تازە دەستپىكېرېت و لەو رىگەيەشەو گرفتى مامەلەكردن لەگەل ماددەى 76 دەستورى عىراقدا تاوھكو رادەبەكى زۆر لە بەرزەوھەندى سەرۆكۆماردا كۆتايى پىبىت. چونكە، لە رابردوودا تاوھكو رادەبەكى زۆر، لە چەند حالەتتىكى كەمدا نەبى، سەرۆكۆمار پابەند بوو بەو بەربۆزىرەى كوتلەى زۆرىنە ديارىكردووھە بۆ راسپاردنى بۆ دروستکردنى حكومەت. پىدەچى لەدواى راسپاردنى عەللاويەوھە، نەرىتىكى دەستورى لەعىراقدا دروستبىن و تۆپەكە لە گۆرەپانى سەرۆكۆماردا و بۆ بەرزەوھەندى دەسەلاتەكانى ئەو بىننىتەوھە.

ئەگەر بە وردى دىقەتى بەياننامەكەى سەرۆكايەتى ھەرىمى كوردستان بەدەين، كاتىك دەلەيت "داوا دەكەين ھەموو لايەك پىشتويانى بكەن تاوھكو بە زوتىر كات نەركەكانى پىكھىنانى حكومەت تەواو بكات"، دەبىنن كە خۆبەكلايىكردنەوھەيەكى پىشەوختەى ھەيە و ئامانجىشى ئەوھى ھانى لايەنەكان بەدات خۆيان لەبارەى مستەفا كازمى بەكلايىكەرەوھە. چونكە، لە پىشتى پەردەوھە بەتەواوى پىشتگىرى دەكەن، بەلام بە ئاشكرا وەك سەرۆكى ھەرىمى كوردستان تانىستا ھەلۆىستيان دەرئەبىرەوھە. ئەمەش بۆخۆى بوونە بەشئىكە لە پرسى ديارىکردنى سەرۆكۆھزىران لە عىراق.

لەسەر ئاستى سياسى، ھەردوو بەربۇز بەلئىنى ئەوھيان بە كورد داوھ كەوا پشٹیوانى لە داخوازيه كانى بكن و تاوھكو رادەبەكى زۇرپش تىگەيشتنیان بۇ پرسە ھەلپەسىرداواھ كانى نىوان بەغدا و ھەولیز باشە. بەتايبەت مستەفا كازمى كە ماوھبەكى زۇر لە كوردستان زباوھو ئاگای لە بارودۇخى كوردستانە و ئىستاش سەرۇكاپەتى دامەزراوھبەكى گرنكى وەك ھەوالگىرى عىراق دەكات كە ئەمرىكيبەكان بە تاكە دەروازەى دروستكردنى برپارى سياسى لە عىراقدا بۇ بەرژەوھەندى خۇيان دەبيینن. خالىكى ديكەى بەھىزى سياسى بۇ كازمى ئەوھبە كە بەشئوھبەكى ئاشكرا لايەنگرى ھىچ ھىزىكى سياسى ناكات و باوھرى بەسەربەخۇبى برپارى سياسى عىراقى ھەبە، بەلام ئىرانپش بەرھەلستى ناكات.

ئەنجام

برپارى سەرۇكاپەتى ھەرىمى كوردستان بۇ پشتكىرىكردن لە كازمى برپارىكى كوردستانى و تەواو فەرمىبە. بۇبە پئويستە لەسەر لايەنەكانى بەغدا وەك برپارى گشتگىرى كورد سەبرى بكن. ھەروھە قۇناخىكى نوپشە لە پىگەى سەرۇكاپەتى ھەرىمى كوردستان لە برپارى سياسى عىراقدا كە پئويستە برەوى پئيدرىت و بەرەوپئش ببرىت. ھاوكات دەتوانى رىگرىب لەھەر دانوستاندنىكى حىزبى و تاكلاپەنە لەگەل مستەفا كازمىشدا. لىزەدا بابەتئىك بە كراوھبى دەمىنئتەوھ تاوھكو گەتوگۇكان بەشئوھبەكى فەرمى دەستپئدەكەن، ئەوپش ئەوھبە كە ئايا داخوازيه كانى كورد لەم كابىنە تازەبەى عىراق چىبە؟ ئايا تەنيا مانەوھى وەزىرەكانى كوردە لە پۇستەكانيان ياخود داخوازي سياسى بەكلاكەرەوھ دەخەنە بەردەم مستەفا كازمى؟

ھەرچەندە من خۇم باوھرم بەوھ نىبە سەرۇكەوزىرانى داھاتوو بتوانى كارى گەورە بكات، چونكە بارودۇخى نىوخۇبى عىراق لەرووى سياسى و سەربازىبەوھ دەرفەتى ئەنجامدانى كار و ھەنگاوى گەورەى لەبەردەم سەرۇكەوزىرانى نوپدا نەھىشتووھتەوھ. ئەوھى بتوانى بىكات لەوانەبە بەرپوھبردنى ھەلپۇردنىكى تارادەبەك جياوازە لە ماوھى سالىكدا. ھەروھە بەدبەھىنانى ھەندىك داخوازي خۇپپشانەرانى عىراقىبە كە تائىستا لە گۇرەپانەكاندا بە ديار بەلئىنەكانى سەرۇكەوزىرانى راسپىرداواھوھ ماون.